

досягнень учнів як невід'ємного складника дидактичної системи початкової освіти: обґрунтована функціональна залежність контрольної-оцінювальної діяльності від пріоритетних цілей початкового навчання, виявлено умови позитивного впливу цієї діяльності на забезпечення якості початкової освіти. Уведено в науковий тезаурус термін «навченість учнів» (відносно стійка властивість особистості, що відображає її здатність до подальшого учіння). Уточнено поняття «залишкові результати навчання» (частина змісту навчання, яка утримується в практиці учнів після стадії вивчення дисципліни і є достатньою для подальшої навчальної діяльності). Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено й упроваджено в практику технологію вхідного діагностування навченості учнів початкових класів; технологію підсумкового оцінювання результатів навчання випускників початкової школи, забезпечені дидактико-методичною ресурсною підтримкою у вигляді інструментарію оцінювання.

Формування прогностичних умінь учнів: ефективність застосування читацьких технологій, стратегій і практик

*В. О. Мартиненко,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу
початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України*

Застосування читацьких технологій, стратегій і практик на різних етапах текстової діяльності дало змогу виявити такі позитивні тенденції:

– прогностична діяльність під час читання полегшує процеси сприймання й аналізу тексту, сприяє поглибленому його розумінню, активізації мисленнєвих процесів, розвитку мовлення;

– має позитивний вплив на формування й розвиток таких прогностичних умінь молодших школярів: уміння висувати імовірні гіпотези щодо орієнтовного змісту твору, дитячої книжки на етапі до тексту; передбачати можливий подальший розвиток подій, інформації в художніх та інформаційних текстах, опанувати прийомами мовної та контекстуальної здогадки під час семантизації нової, незнайомої лексики, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у тексті – на етапі власнетекстової діяльності; висувати імовірні смислові гіпотези продовження розвитку змісту після опрацювання тексту (нові події, епізоди, кінцівка, зміна часу подій, моделювання майбутньої поведінки героїв); аналізувати, критично оцінювати власні, а також учнівські читацькі гіпотези під кутом зору їх адекватності, обґрунтованості, перспективності і варіативності – на етапі післятекстової діяльності.

Проведене дослідження дало змогу виявити також такі аспекти, що підтверджують результативність спеціально організованої роботи з формування

прогностичних умінь молодших школярів на уроках літературного читання та роботи з дитячою книжкою:

Ціннісно-мотиваційний. Цілеспрямований добір художніх та інформаційних текстів, дитячих книжок, які слугували навчальним матеріалом, нетрадиційний характер прогностичних завдань сприяють формуванню в учнів пізнавального інтересу, позитивної мотивації, пов'язаної з читацькою діяльністю. Пізнавальна активність учнів під час занять визначається відсутністю боязні помилитися, бажанням висловитися, оскільки прогностична версія кожної дитини є цінною.

Комунікативно-мовленнєвий. Застосування читацьких стратегій і практик, технологій колективної, групової, парної роботи посилює імпульс до міжособистісної комунікації, діалогічної взаємодії школярів з текстом, що, в свою чергу, має позитивний вплив на розвиток зв'язного усного мовлення, збагачення словникового запасу учнів, готовності уважно слухати і розуміти учасників дискусії, з повагою ставитися до їхніх версій, предметно ставити їм запитання, обстоювати та аргументувати власну читацьку версію і т. ін.

Надзвичайно важливим навчальним досягненням є оволодіння школярами досвідом комунікації з джерелом інформації (текстом): знаходити у тексті прямі і приховані авторські запитання, які потребують обдумування відповідей по ходу читання; самостійно ставити запитання до змісту тексту, прогнозувати його орієнтовний зміст. Під час такої роботи досить яскраво виявляється індивідуальність дитини, її емоційний світ та моральна позиція.

Творчий. Здатність учнів висувати імовірні гіпотези під час читання тексту є важливим компонентом розвитку творчих здібностей, які поряд з іншими загальними здібностями забезпечують дитині успішну адаптацію в сучасному природному і соціальному оточенні. Спеціально організована робота з формування прогностичних умінь сприяє розвитку мислення, зокрема таких його властивостей і механізмів, як гнучкість, творча уява, встановлення причиново-наслідкових зв'язків, інтуїція, цілепокладання, що складають основу творчого перетворення дійсності.

Це дає змогу учням успішно висувати перспективні гіпотези, звернені в майбутнє (наприклад, якою вони уявляють школу, шкільне обладнання; своє місто, село через багато років), значну кількість оригінальних версій продовження розвитку подій твору, можливих подальших взаємин між персонажами. У багатьох школярів з'являється стійке бажання виявити себе у власній творчості.

Рефлексивний. Передбачає розвиток компонентів ціннісно-сміслової, емоційно-вольової сфер особистості дитини: усвідомлення й оцінку школярами результатів своєї прогностичної діяльності; критичне ставлення, оцінювальні судження до висунутих гіпотез одноліток.

Учні усвідомлено здійснюють перенесення засвоєних прийомів прогностичної діяльності на інші навчальні предмети; більшість дітей чітко розрізняють зрозуміле і незрозуміле у змісті тексту, усвідомлюють, яка інформація у тексті виявилася знайомою, добре відомою, яка – новою, що потребує додаткового з'ясування; виявляють здатність самостійно здогадуватись про лексичне значення нових для них слів через контекст.

Під час дадо дослідного навчання було виявлено також низку труднощів для досить значної кількості учнів другого циклу навчання, які обмежують можливості дітей під час прогностичної діяльності. Більшість з них має об'єктивний характер, що пов'язано з віковими особливостями дітей молодшого шкільного віку, а саме:

- вікові обмеження у роботі творчої уяви; недостатність фонових знань, життєвого досвіду дітей
- труднощі у встановленні причиново-наслідкових зв'язків між одиницями тексту;
- здійснювати пошук, об'єднувати (узагальнювати) текстову інформацію, розташовану в різних частинах тексту;
- відрізняти головне від другорядного;
- інтерпретувати, інтегрувати окремі повідомлення тексту;
- вербалізувати висунуті гіпотези у зв'язні висловлення; аргументувати свої відповіді;
- оцінювати інформацію крізь призму власного життєвого досвіду; робити висновки і т. ін.

Отже, володіння прогностичними читацькими вміннями, моніторинг читання і рефлексія, інтерактивне читання як діалогічна взаємодія дитини з текстом, автором твору є тими характеристиками компетентного читача, без яких неможливе успішне навчання в школі.

Методичний ресурс для реалізації технологій оцінювання навчальних досягнень учнів: результати впровадження в освітню практику

*О. М. Петрук,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу
початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України*

Узагальнювально-впроваджувальний етап дослідження з теми «Технології компетентісно орієнтованого навчання в початковій школі» передбачав підготовку методичного ресурсу для реалізації технологій оцінювання освітніх досягнень молодших школярів.

Розроблений співробітниками відділу інструментарій для проведення вхідної діагностики навченості учнів (з'ясування залишкових результатів, попереднього етапу навчання) та підсумкової діагностики навчальних досягнень з української мови й читання, математики, курсу «Я досліджую світ» у функціональному й компетентісному вимірі було апробовано в шкільній практиці.